GARANTAREA DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL ÎN PRISMA EFECTUĂRII INVESTIGAȚIILOR COMPLEXE DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN CONDIȚIILE SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE

ARMEN OGANESEAN,
doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Summary
The paper puts into question the activity of detecting and investigating different categories of crimes, based on the active role of the criminal investigation body in the aspect of initiation of interaction with other organs. In the present paper I approached some aspects of guaranteeing the right to a fair trial in the context of conducting complex investigations of criminal investigation under the conditions of the information society, drawing the main directions of manifestation of the active role of different subjects. The article contains the analysis of the procedural and tactical-organizational forms of the interaction of the criminal investigation body. The conclusions are based on the practical side, and the materials of the criminal proceedings are examined in their own management.
Keywords: *interaction, cooperation, interdepartmental, investigative officer, criminal proceeding, criminal prosecution body, fair trial.*

Activitatea de descoperire a infracțiunilor, de identificare și prindere a infractorilor, de stabilire prin probe a vinovăției acestora, ca activitate prealabilă judecății, este necesară pentru combaterea promptă și fermă a infracțiunilor, precum și pentru prevenirea lor, scopul imediat și de perspectivă a procesului penal [1].
La faza urmăririi penale, rolul activ al organului de urmărire penală creează o multitudine de situații care necesită aplicarea anumitor decizii. În acest sens, deseori apar situații critice, cînd din cauza necunoașterii suficiente a normelor legale, se admit diferite încălcări și abuzuri. Pentru a evita acest fapt, este necesar ca subiecții procesuali să cunoască nu numai normele imperative ale legii procesual penale, dar și practica atît pozitivă și negativă a altor state în domeniul înfăptuirii justiției penale. În acest sens, CtEDO reprezintă o instituție de supraveghere, subsidiară sistemelor naţionale de protejare a drepturilor omului[2].
Conform articolului 1 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, Statele Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicţia lor drepturile și libertăţile definite în Convenţie. De aceea, cel dintîi şi cel mai important rol al statului este acela de a proteja drepturile omului.
În conformitate cu art.254 alin.(1) din Codul de procedură penală**,** organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru

cercetarea sub toate aspectele, completă şi obiectivă, a circumstanţelor cauzei pentru stabilirea adevărului. Pentru ca o investigaţie să fie efectivă este necesar ca persoanele care o efectuează să fie independente de cele implicate în evenimente[3].

Practica națională cunoaște nenumărate cauze tragice, cînd din culpa statului și poziției indiferente, pasive și neglijente a agenților acestuia, se comiteau crime din rîndul celor excepțional de grave, survenirea cărora cu siguranță ar trebui evitată.Persoanele care înfăptuiesc justiția penală, urmează să se conducă în activitatea lor zilnică de experiența atît negativă cît și pozitivă a altor state, pentru a evita pe viitor situații nefaste, ceea ce atribuie garantării dreptului la un proces echitabil în prisma efectuării investigațiilor complexe la faza de urmărire penală o semnificație socio-juridică sporită.

În celebra *cauza Anuşca v. Moldova*[4], CtEDO a subliniat că autorităţile competente trebuie să conducă o investigaţie efectivă întru stabilirea circumstanţelor cazului (în speța decesului ostașului) şi să constate dacă o eventuală responsabilitate a oficialelor se impune în acest sens. Această este o obligaţie este de luare de măsuri şi nu, neapărat, cu privire la un rezultat.

În *cauza Artico v. Italia*[5], Curtea a menționat că Convenția a fost gîndită pentru a garanta drepturi practice şi efective. În același timp, garanția dată creează în favoarea statului și autorităților acestuia un șir de obligațiuni, printre care este investigarea corespunzătoare a crimelor.

În contextul monitorizării jurisprudenței CtEDO și aplicării standardelor acesteia, pentru garantarea dreptului la un proces echitabil în prisma efectuării investigațiilor complexe de urmărire penală în condițiile societății informaționale,se va spori gradul de responsabilitate și diligența profesională a subiecților implicați în faza de urmărire penală, ceea ce va avea un impact pozitiv atît asupra prevenției generale a crimelor grave, dar și investigării mai operative și obiective a infracțiunilor consumate.

În vederea realizării sarcinilor procesului penal, este extrem de important ca organul de urmărire penală să interacţioneze repede, la timp şi în volum deplin cu întregul sistem al instituţiilor publice. Practica organelor de urmărire penală demonstrează că descoperirea unei infracţiuni, apelând doar la mecanismele stabilite în legislaţia procesual penală este foarte complicată, deseori chiar imposibilă. În această ordine de idei, un rol important îi revine organelor de investigaţii care, apelând la posibilităţile activităţii speciale de investigaţii, realizînd măsurile de căutare, punînd în aplicare diferite operaţiuni şi combinaţii tactice, asigură descoperirea infracţiunilor şi identificarea persoanelor care le-au săvîrşit. Înzestrarea organului de investigaţii cu ample atribuţii în domeniul activităţii speciale de investigaţii şi de căutare pe de o parte şi limitarea posibilităţilor procesuale ale organului de urmărire penală în sfera dată pe de altă parte, constituie o exigenţă primordială care denotă necesitatea interacţiunii acestor două instituţii.

Ofițerul de urmărire penală apreciază întotdeauna formele optimale de interacțiune în funcție de sarcinile la momentul concret, situațiile de anchetă

apărute, precum și de forțele și mijloacele de care dispune [6, p.114]. Ofiţerul de urmărire penală trebuie să dispună de capacitatea de a aprecia obiectiv şi la timp mersul urmăririi penale, rezultatele investigaţiilor şi de a determina sarcinile care urmează a fi realizate concomitent sau la etapele posterioare, să fie înzestrat cu abilitățile profesionale ce țin de organizarea interacţiunii cu alegerea modalităţilor şi formelor optime de realizare a acesteia.

Analizînd esenţa noţiunii de interacțiune în cadrul cercetării cauzelor penale, conchidem că o definiție multiaspectuală, care pe larg abordează fiecare latură a acestui proces, o propune doctrinarul autohton, dr. prof. M. Gheorghiță, care printre primii în plan naţional a analizat importanța aplicativă și problemele de ordin teoretico-practic a subiectului dat. În monografia sa, „Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования", autorul definește interacţiunea ca fiind activitatea organelor MAI și ale altor instituții, departamente, ministere, independente unul față de altul în sensul administrativ, coordonată după scopul, locul și timpul realizării, și care constă în combinarea rațională de către specialiștii acestor organe a mijloacelor și metodelor îndreptate spre soluționarea problemelor de depistare, combatere și descoperire a infracțiunilor [7, p.157].

Jurisprudenţa CtEDO atestă că statul este responsabil pentru omisiunile autorităţilor cărora le-a delegat sarcini în vederea respectării drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului și care nu au întreprins măsuri prompte şi adecvate în vederea executării acestora[8]. Analizînd hotărîrile Curții Europene v. Republica Moldova, ajungem la concluzia că, în ultimii ani, în țara noastră se observă tendința de scădere a încălcărilor manifestate prin tortură sau admiterii provocărilor polițienești la comiterea infracțiunilor.

Convenţia Europeană recunoaște că cea mai mare parte a drepturilor garantate de aceasta nu ar putea fi nelimitate într-o societate democratică şi că pot fi necesare restrângeri în numele siguranţei publice sau securităţii naţionale, al interesului economic al ţării, al sănătăţii publice şi al moralei, al prevenirii dezordinii şi delincvenței. Ea permite, de asemenea, statelor, în anumite condiţii, ca obligaţiile lor să se suspende în caz de război sau în alte situaţii de urgenţă. Dar nici un stat nu se poate sustrage obligaţiei de a respecta dreptul la viaţă, nici interzicerii torturii, a pedepsei cu moartea, a sclaviei şi a retroactivităţii legilor penale[8, p.39].

Jurisprudența CtEDO a degajat o regulă potrivit căreia exigenţele generale de echitate consacrate în articolul 6 „dreptul la un proces echitabil" al Convenţiei Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului şi Libertăţilor Fundamentale se aplică procedurilor referitoare la toate tipurile de infracţiuni penale, de la cea mai simplă la cea mai complexă[10]. Prin urmare, indiferent de gravitatea faptei, organul de urmărire penală în activitatea sa, apelînd la practica Curții Europene este obligat să asigure condiții reale pentru realizarea dreptului la apărare.

Atingerea scopului legii penale nu poate fi realizată fără derularea activității procesuale. La faza urmăririi penale, aceasta se realizează în cadrul

acțiunilor de urmărire penală, manifestate prin procedee probatorii și alte acțiuni cu caracter dispozitiv.

Art. 279 alin. (1) din Codul de procedură penală prevede că acţiunile procesuale se efectuează în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod şi numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracţiune. Acţiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucţie, precum şi măsurile procesuale de constrîngere sînt pasibile de realizare doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel.

Domnia legii reprezintă unul dintre principiile-cheie ale Convenţiei și implică faptul că o imixtiune a autorităţilor asupra drepturilor unei persoane trebuie supusă unui control efectiv, mai ales in cazul în care legea conferă executivului puteri largi de apreciere[11]. Controlul dat devine deosebit de important în contextul atribuțiilor ce îi revin procurorului la faza urmăririi penale.

Conducerea urmăririi penale este una din atribuțiile de bază a procurorului. Aceasta îi atribuie un volum mare de responsabilități. Controlul asupra respectării legislației în vigoare și drepturilor omului de către colaboratorii organelor afacerilor interne este un aspect foarte important al acestei activități.

În conformitate cu art.7 din *Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală*[12], controlul asupra respectării dispoziţiilor legale în efectuarea urmăririi penale, în conformitate cu legislaţia în vigoare, se exercită de judecată și de procuror.

În domeniul administrării probelor, jurisprudența Curții Europene se axează pe drepturile consacrate în art.6 din Convenție. În acest sens, bogata jurisprudență CtEDO abordează esența și mecanismele practice de realizare a principiului egalității armelor și dreptului la probe, în contextul articolului 6 din Convenție. Inițiativa subiecților procesuali nu trebuie să fie limitată în ceea ce privește administrarea probelor conform procedeelor legal instituite. Subiecții procesuali trebuie să decidă singur prin ce metode să dobândească probele și cînd să le invoce ca și cealaltă parte să aibă acces la ele.

Regula generală conturată în jurisprudența Curții Europene, ce ține de atitudinea subiecților oficiali față de ceilalți participanți în procesul penal, denotă că această trebuie să fie egală, nelezînd demnitatea persoanei. Însă, în cauza *Dudgeon v. Regatul Unit,* Curtea a făcut referire la condiţiile morale şi sociale diferite care se pot aplica în zone diferite, remarcând că, din cauza faptului că o restricţie nu este considerată necesară altundeva, acest lucru nu înseamnă că ea nu este de acceptat într-o anumită zonă[13, p.52]. Deci, Curtea Europeană admite diferența de tratamente în cazuri similare, din motivul condițiilor morale și sociale diferite, de exemplu aspectele tactice de audiere a unui minor și a unui recidivist pentru una și aceeași faptă comisă în coparticipare.

Orice atingere admisă în cadrul urmăririi penale trebuie să fie proporţională gradului de prejudiciabialitate al infracţiunii şi periculozităţii sociale a individului, în general, şi după importanţa acesteia pentru stabilirea adevărului în cauza penală respectivă, în particular[14, p.73].

Interacţiunea în cadrul cercetării cauzelor penale nu a fost abordată pe larg în literatura criminalistică autohtonă, în ultimul timp, actualitatea acestui subiect a căpătat o semnificaţie deosebită atît în doctrină, cît şi în practică. Importanţa crescîndă a studierii acestui subiect este evidentă în contextul în care, pe parcursul anilor, în permanentă creştere se află numărul sesizărilor înregistrate despre infracţiunile comise, iar standardele consacrate în legislaţia naţională şi practica instanţelor de jurisdicţie internaţională, pun în sarcina reprezentanţilor organelor de urmărire penală, efectuarea unor investigaţii complete, obiective şi sub toate aspectele.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Dolea I., Roman D., Sedleţchi I., Vizdoagă T. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009, p.409.
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza Handyside v. Regatul Unit, hotărîrea din 7 decembrie 1976, nr. 5493/72.
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza Barbu Anghelescu v. Romania, hotărîrea din 05 octombrie 2004, nr. 46430/99.
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza Anușca v. Moldova , hotărîrea din 18 mai 2010, nr. 24034/07.
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza Artico v. Italia, hotărîrea din 13 mai 1980, nr. 6694/74.
6. Gheorghiță M. Criminalistica. Chișinău: Museum, 1995, 144 p.
7. Георгицэ М.Ф. Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования. Кишинэу: Rotaprint, 1998, 280 p.
8. Hotărîrea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 3 din 09.06.2014: Cu privire la aplicarea de către instanţele judecătoreşti a unor prevederi ale Convenţiei Europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.
9. Sîrcu D. Geneza și natura Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950. În: Revista Națională de Drept, 2003, nr.3, p.39.
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza Teixeira de Castro v. Portugalia, hotărîrea din 09 iunie 1998, nr. 25829/94.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului**, cauza Silver***ș.a. v.***Regatul Unit,** hotărîrea din 25 martie 1983, nr. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75.
12. Legea cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală, nr.333-XVI din 10.11.2006, În MO, nr.195-198 din 22.12.2006.
13. Karen Reid. Ghidul specialistului în CEDO. Chișinău: Cartier, 2005, p.52.

14. Croitor E. Argumentarea admisibilității înregistrărilor audio/video în procedura penală, din perspectiva drepturilor fundamentale. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.6, p.73.